

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд
на ас. Боряна Георгиева Камова
на тема „Дхармасутра и дхармашастра книжнината за връзката
между професионална и съсловна принадлежност в Древна Индия“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Професионално направление: 2.1. Филология.
Научна специалност : Индийска филология и култура

от доц. д-р Виолина Атанасова
Институт за исторически изследвания, БАН

Боряна Камова е дългогодишен преподавател в СУ „Климент Охридски“ и утвърден специалист по история на Древна Индия.

Дисертационният труд е безспорен принос в българската историография, в която специализираните изследвания по история на Индия са единични. Нещо повече, тази оценка е особено важна, когато става въпрос за такава запазила няколко века актуалността си тема, каквато е индийската социална традиция, характеризираща се с трайна приемственост и устойчивост.

Фокусирайки се върху занятието като основен определител на варновия модел (обозначено в текста като „релация занятие–варна“) в Древна Индия, Боряна Камова внася допълнителни щрихи в много от спорните въпроси, възникнали в хода на многобройните изследвания на съсловно-кастовата система и дава възможност за по-детайлизирано изясняване на съществени аспекти в разглежданата проблематика, които не са били засегнати в специализираната литература. Тезите на авторката са подкрепени от богат изворов материал, което е още едно достойнство на дисертацията.

Структурата е ясна, точна и отговаря на научните изисквания. Приетият от авторката подход е обоснован и защитен в хода на изследването.

Дисертацията обхваща широка хронологична рамка, като се простира не само върху периода на древността, но и включва препратки към по-нови периоди, каквито са средновековието и дори съвременността. Това е оправдано, тъй като проекциите на древния социален ред могат да се наблюдават и в наши дни. Наред с това бих искала да препоръчам на авторката в един бъдещ труд да задълбочи и доразвие своите търсения в посока към промените, които настъпват в процеса на изменящата се социалната действителност с втвърдяването на социално-кастовата система, още повече, че самата тя защитава тезата, че първо, че варновата система не е неизменна във времето и второ,

че макар да са до голяма степен продукт на развитието на варновия образец, „кастата и недокосваемостта са късни явления и твърде различни по същество от идеята за варновите категории“ (с. 222).

Дисертацията се състои от четири глави, увод и заключение.

В глава първа се разработват въпросите за появата на варнова система в Древна Индия и за връзката между социалния и професионалния елемент в нея. Тази връзка е поставена в контекста на древноиндийската представа за порядъка, който съчетава както космологични концепции за космическия ред, така и с мястото, целесъобразността и необходимостта от налагане на обществена организация за опазване и гарантиране на реда в социума. Основополагащо място в него заема *дхарма* – концепцията за дълга. В последния раздел на тази глава авторката обобщава отделните звена на варновата система в цялостен модел, съпътстван от институции и практики, които не само го утвърждават, но се и развиват в съответствие с условията в отделните исторически периоди. Тази глава е важна от гледна точка на по-нататъшното отгласване към нейните конкретни проявления.

Във втора глава въз основа на изворовия материал се прави анализ на връзката между професионална и варнова принадлежност. Тук присъстват две посоки на разглеждане – първата е ориентирана към представяне на изворите като свидетелства за променящата се социална рамка на древна Индия (ч. 1); втората, която е и същинска част на изследването, води към проследяване в нейната времева последователност, промени и развитие на ролята на занятието във варновата система, характеристиката на отделните варни и взаимоотношенията между тях, а така също практическото приложение на варновия ред. Според мен обаче тук по-продуктивен би бил друг подход към материала – периодизацията да не се отделя от изследването на документите, а да се включи в тях по-подробно, дори и със споровете около датирането на даден извор, което би позволило по-тясно обвързване на времевите пластове с интерпретациите на текстовете.

Третата глава представлява подробно описание на тълкуванията на варновия модел и варновата (и кастовата) система както в теоретични трудове, така и в тясно специализираната литература. При тяхното разглеждане трябва да се отчита, че социалната традиция в Индия е обект на много и твърде разностранни изследвания в рамките на различни дисциплини – историята, социологията, антропологията и пр., което поставя своя отпечатък върху подходите и методите на изследване на техните автори. В дисертацията те са намерили място в разработката на основни направления, появили се

от края на XVIII век, и до наши дни. Най-систематизирано те са представени в заключителната част на дисертацията.

Четвърта глава, която е и основната в дисертационния труд, е посветена на връзката между професионалната и съсловната принадлежност. В тази глава са очертани и анализирани множество аспекти на връзката между занаятите и варновата система в древна Индия. Това, което прави впечатление в нея, е по-голямата конкретизация и прецизното извеждане на многобройните елементи на разглежданата проблематика: тук намират място и нарастването на професионалния фактор в процеса на разделението на труда, и ролята му като регулативен принцип на обществените отношения, взаимодействието на модела с практиката и най-вече превръщането му във важен механизъм за адаптация на системата в нови условия.

В заключение искам да подчертая, че основните приноси на изследването са както в извеждането на темата като самостоятелен изследователски проблем, така и в нейното детайлизирано представяне в развитие, във връзка и в зависимост от историческите процеси.

Гореизложеното ми дава основание да препоръчам на уважаемото Научно жури да присъди на Боряна Георгиева Камова образователната и научна степен „доктор“. Това би била заслужена оценка на положения от нея труд и стимул за по-нататъшни изследвания.

София, 21.02.2019

Доц. д-р Виолина Атанасова